

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 22. maí 2020.
150. löggjafarþing 2019–2020.
Þingskjal 1216 — 708. mál.
Stjórnarfrumvarp.

Efni: Umsögn Siðmenntar um breytingu á lögum um stöðu, stjórn og starfshætti Þjóðkirkjunnar, þingskjal 1216, 708. mál.

Dómsmálaráðherra hefur nú lagt fram frumvarp sem ætlað er til frágangs á málum er varða viðbótarsamning þann sem gerður var við Þjóðkirkjuna 6. september 2019, án umfjöllunar á Alþingi eða í samfélagi Íslendinga. Frumvarp þetta festir þann samning enn í sessi og er forsenda þess að íslenska ríkið geti staðið við ákvæði hans.

Siðmennt gerir athugasemdir við viðaukasamninginn, ferli málsins í heild og það frumvarp sem nú hefur verið sent til umsagna. Þar sem ekkert samráð var haft við almenning né hagsmunaaðila við gerð viðbótarsamningsins er hér einnig fjallað um hann og aðdraganda gerðar hans.

Viðbótarsamningur við Þjóðkirkjuna

Ferli án samráðs

Viðbótarsamningur íslenska ríkisins við Þjóðkirkjuna felur í sér grundvallarbreytingar á starfsháttum Þjóðkirkjunnar, en hlaut enga þinglega meðferð eða opinbera umræðu fyrir undirritun. Það verður að teljast undarlegt, í ljósi þess að reglulega eru gerðar skoðanakannanir þar sem meirihluti þjóðarinnar lýsir sig fylgjandi aðskilnaði ríkis og kirkju. Svo umdeilt mál ætti því alltaf að fá meðferð þar sem kallað er eftir álit almennings og hagsmunaaðila. Samningurinn var svo festur enn betur í sessi með lagasetningu rétt fyrir jól, en þar var ekkert mark tekið á beiðnum einstakra þingmanna um að staldrað yrði við og málin skoðuð frá öllum sjónarhornum. Málið var rekið í gegn án umsagnarferlis, sem er varla til mikillar þýði fyrir samfélag sem stærir sig af lýðræði, gagnsæi og jafnræði fyrir lögum.

Efni viðbótarsamningsins

Tilgangur viðbótarsamningsins var að koma í stað annars samnings frá árinu 1998, þar sem kveðið var á um nánari útfærslu á stuðningi ríkisins við Þjóðkirkjuna,

grundvölluðum á svokölluðu *kirkjujarðasamkomulagi*. Sá samningur varðaði m.a. fjölda starfsfólks, kostnað ríkisins auk annarra sjóða sem kirkjan sæti að mestu leyti ein að. Í stað stuðnings á þessum forsendum, skal ríkið samkvæmt viðbótarsamningnum greiða árlega gagngreiðslu til Þjóðkirkjunnar, tæplega 3,5 milljarða á verðlagi ársins 2018.

Siðmennt gerir meðal annars eftirfarandi athugasemdir við innihald viðbótarsamningsins:

- Ríkisstyrkur Þjóðkirkjunnar er tekinn algjörlega úr sambandi við fjölda meðlima.
Í fyrrverandi samningi hljóðaði ákveðinn hluti framlagsins upp á það að standa undir launagreiðslum 138 presta, en þeim fækkaði svo eftir því sem hlutfallslega fækkaði í Þjóðkirkjunni og voru komnir niður í 136 presta þegar viðbótarsamningurinn var gerður. Þessi samtenging hlýtur að teljast eðlileg, að því takmarkaða leyti sem eldri samningur var yfirhöfuð eðlilegur, þar sem Þjóðkirkjan þjónustar síminnkandi hóp Íslendinga. Siðmennt mótmælir því að þetta sé aftengt, enda mismunun trú- og lífsskoðunarfélaga með því aukin enn við það sem fyrir var.
- Samningurinn stenst varla lög um opinber fjármál.
Lög um opinber fjármál heimila ekki að ríkið skuldbindi sig með þessum hætti til meira en fimm ára. Samningurinn er gerður til 15 ára, óháð þeim breytingum sem kunna að verða á félagafjölda Þjóðkirkjunnar eða samfélagslegum áherslum.
- Samningurinn festir í sessi fyrirkomulag sem þjóðin hefur efasemdir um.
Kannanir síðustu ára hafa sýnt að þjóðin styður aðskilnað ríkis og kirkju. Samningurinn festir núverandi fyrirkomulag í sessi til fimmtán ára og viðist aðallega hafa það að markmiði að létta skyldum af herðum þjóðkirkjunnar, en ekki skyldum af herðum ríkisins gagnvart þjóðkirkjunni.

Athugasemdir við 708. mál

Í grunninn gengur frumvarp dómsmálaráðherra út á að fella brott lög um héraðssjóð, kristnisjóð, og Jöfnunarsjóð sókna. Jafnframt er fjarlægt úr lögum um kirkjugarða, greftrun og líkbrennslu, nr. 36/1993 ákvæði um það að Kirkjugarðsstjórn standi straum að kostnaði við þjónustu presta við útfarir.

Siðmennt fagnar niðurfellingu Kristnisjóðs, en hlutverk hans er meðal annars „að styðja hvers konar starfsemi kirkjunnar til eflingar kristinni trú og siðgæði með þjóðinni“. Siðmennt telur tímaskekkju að landslög Íslendinga hvetji til trúboðs eins ákveðins trúarbragðs, og taki siðferðilega afstöðu með kristinni kennisetningu ofar öðrum lífsskoðunum.

Siðmennt gerir alvarlegar athugasemdir við breytingar á lögum um kirkjugarða, greftrun og líkbrennslu, nr. 36/1993. Þá vekur Siðmennt athygli á að samþykkt þessa

frumvarps felur í sér að viðbótarsamningurinn verði festur enn í sessi, án eðlilegrar umræðu og sanngjarns ferlis.

Niðurgreiðsla útfara

Í frumvarpi dómsmálaráðherra er lagt til að lögum um kirkjugarða, greftrun og líkbrennslu sé breytt á þann hátt að kirkjugarðsstjórn sé ekki lengur gert að bera kostnað af prestþjónustu vegna útfara. Ákvæðið hefur verið túlkað þannig að það eigi einnig við um athafnarstjóra á vegum annarra trúar- og lífsskoðunarfélaga, í ljósi jafnræðis. Siðmennt telur þetta vera íþyngjandi fyrir önnur trú- og lífsskoðunarfélög en leiða má líkur að því að lagabreytingin geri út af við niðurgreiðslur útfara fyrir önnur trúfélög.

Jafnræði ógnað

Aðeins eitt trú- eða lífsskoðunarfélag fær ríkisstyrk til að standa straum af launagreiðslum til starfsfólks, auk sóknargjalda. Þjóðkirkjan hefur, á grundvelli svokallaðs *kirkjujarðasamkomulags*, getað ráðið fjölda starfsfólks til að veita félögum sínum ákveðna þjónustu. Önnur trú- og lífsskoðunarfélög hafa einungis getað stuðst við sóknargjöld til að standa straum af kostnaði við rekstur, athafnarþjónustu, sálgæslu og aðra þjónustu við félaga sína. Það gefur auga leið að með aukastyrkjum ríkisins er Þjóðkirkjunni gert kleift að bjóða upp á viðtækari og ódýrari þjónustu en önnur lífsskoðunarfélög, sem eru ekki samkeppnishæf, enda fáir eða engir starfsmenn á fullum launum hjá slíkum félögum. **Fyrir félag eins og Siðmennt hefur þetta þýtt að nauðsynlegt hefur verið að innheimta gjöld af þjónustu við félagsfólk, sem eru nokkuð hærri en gjaldskrá Þjóðkirkjunnar.** Athafnarstjórar Siðmenntar eru verktakar og flest í annarri vinnu og geta því miður ekki boðið upp á gæðþjónustu án þess að fá greitt fyrir það sanngjörn laun. Útfarir skera sig þá frá öðrum athöfnum að því leyti að þær fara yfirleitt fram á vinnutíma og þurfa athafnarstjórar þá að taka sér frí frá öðrum störfum, ólíkt þjóðkirkjuprestum sem eru þegar á launum sem eiga uppruna sinn í ríkissjóði.

Ekkert samráð - mikil óvissa

Eins og fram hefur komið harmar Siðmennt það samráðsleysi sem einkennir feril þessa máls, enda ætti að vera ljóst að Þjóðkirkjan er langt í frá eini hagsmunaaðilinn. Hingað til hefur kirkjugarðsstjórn greitt niður útfarir lífsskoðunarfélaga til jafns við athafnakostnað Þjóðkirkjupresta. Þannig hefur útför að verðmæti 70.000 kr. einungis kostað 35.000 fyrir aðstandendur hins látna og þannig komið til móts við þann mikla kostnað sem hlýst af hinstu kveðju nákomins einstaklings. Höfum við túlkað þessa niðurgreiðslu sem framlag ríkisins til að hægt sé að kveðja alla þegna landsins með reisn.

Vera má að þessu frumvarpi sé alls ekki ætlað að fella út niðurgreiðslur til annarra trú- og lífsskoðunarfélaga, en það verður þá að teljast mjög óskýrt og jafnvel ótryggt að slíkar greiðslur haldi áfram.

Íþyngjandi fyrir félagið

Siðmennt hefur síðustu árin ákveðið að standa algjörlega straum af kostnaði við athafnarþjónustu í útförum félagsfólks síns, ásamt útförum maka og barna undir 18 ára aldri. Þessi breyting hefur því í för með sér að Siðmennt verður af talsverðum fjárhæðum, njóti niðurgreiðslna ríkisins ekki við, ellegar þurfi félagið að endurskoða þetta fyrirkomulag.

Tillögur Siðmenntar

Siðmennt hvetur Alþingi til að hafna þessu frumvarpi og fela ríkisstjórninni að ganga á ný til samninga sem leyst geti af hólmi samningana frá 1907 og 1998 á grundvelli jafnræðisreglu og með hagsmuni allra landsmanna fyrir augum.

Siðmennt gerir sérstakar athugasemdir við 6. grein frumvarpsins, og leggur til – ef ekki verður samstaða um ofangreinda málsmeðferð – að Alþingi samþykki ekki greinina heldur feli ráðherra að íhuga málið betur í samráði við almenning og alla helstu haghafa, þar á meðal öll viðurkennd trú- og lífsskoðunarfélög. Siðmennt er reiðubúin að leggja sitt af mörkum í þeim efnum.

F.h. Siðmenntar,

Formaður Siðmenntar – félags siðrænna húmanista á Íslandi